

قانون‌گذاری در کلاس درس

همان‌طور که قاب بوم نقاشی محدوده‌ی کار هنرمند نقاش را مشخص می‌کند، چارچوب رفتاری نیز محدوده‌ی کاری معلم را تعیین می‌کند. با این تفاوت که بوم معلم چندوجهی و دائم در حال تغییر است. به عبارت دیگر، هدف‌های رفتاری همانند اصول پذیرفته شده‌ی نقاشی هستند. انتظارات رفتاری را تبیین می‌کنند و در نقش مدیریتی معلمان تأثیر اساسی دارند.

وقتی نمی‌دانند انتظار چه رفتاری را از آن‌ها داریم، احساساتی همچون تشویش و نگرانی نسبت به آینده در آن‌ها پدید می‌آید. این احساسات ممکن است به صورت گستاخی بروز کنند. این نوع واکنش‌ها نه تنها کیفیت یادگیری را تحت‌الشعاع قرار خواهند داد، بلکه ممکن است موجب اضطراب و از دست رفتن رشته‌ی امور شود. فکر نکنید چون شما معلم می‌دانید چه می‌خواهید، دانش‌آموزان هم از خواسته‌ی شما باخبرند. این نوع سوءتفاهم یکی از نارسایی‌های رایج در روابط انسان‌هاست که به بیان چنین عباراتی می‌انجامد: «نمی‌دونستم این چیزیه که می‌خواستی، چرا صاف و پوست‌کنده نگفتی؟»

حقوق و مسئولیت‌ها

معلم باید به شاگردانش یاد بدهد اگر خواستار حقوقی هستند، مسئولیت آن را نیز باید قبول کنند و تبعات کارهای خود را به گردن بگیرند. مثلاً می‌توانند به دانش‌آموزی که مرتب وسط حرف دیگران می‌پرد، بگویند: تو حق حرف زدن داری، اما اگر حق حرف زدن دیگران را زیر پا بگذاری و به آن‌ها گوش نکنی، امروز از حرف زدن

- ایجاد یک چارچوب رفتاری در ابتدای سال فایده‌های زیادی دارد. از جمله: مدیریت رفتار بچه‌ها به‌طور کلی، صرفه‌جویی در زمان تدریس، پیشرفت روزافزون دانش‌آموزان و کاهش تنش و استرس در کلاس. در آغاز کار، دانش‌آموزان هشیار و کنجکاوند، پیش‌داوری کمتری دارند و صبورترند. همه‌ی این‌ها موجب می‌شود از یک شروع جدید استقبال کنند. لذا باید از این آمادگی برای ایجاد یک چارچوب رفتاری استفاده کرد. از این‌رو، لازم است قبل از هر چیز اهداف مورد انتظار در پایان سال تحصیلی یا پایان ترم مشخص شوند.
- این اهداف باید متناسب با سن بچه‌ها باشند.
- شرایط یادگیری را بهبود بخشند.
- روابط دوستانه و مثبت را امکان‌پذیر کنند
- منعکس‌کننده‌ی ارزش‌های فردی و ارزش‌های مورد تأکید مدرسه باشند.
- شامل مصادیق مهم «برنامه‌ی درسی پنهان» همچون احترام متقابل، مسئولیت‌پذیری، انضباط فردی و عزت نفس باشند.

فایده‌های چارچوب رفتاری

وقتی دانش‌آموزان بدانند چگونه باید رفتار کنند، احساس امنیت، تحت کنترل بودن، اعتمادبه‌نفس و راحتی بیشتری خواهند کرد و مهم‌تر از همه اشتیاق و آمادگی بیشتری برای یادگیری خواهند داشت و

محروم خواهی شد و برای بقیه‌ی حرف‌هایت باید تا فردا صبر کنی.

انواع قواعد و اهمیت پایبندی به آن‌ها

قواعد به نرم‌تر و راحت‌تر شدن جریان یادگیری کمک می‌کنند. یادتان باشد، وقتی دانش‌آموزان می‌دانند چه انتظاری از آن‌ها داریم، راحت‌ترند. با وضع قواعد، دانش‌آموزان به سمت عادت‌های خوب سوق داده می‌شوند. این قواعد می‌تواند «صف بستن قبل از ورود به کلاس» یا «دست به دست دادن ورقه‌ها و دفترها در کلاس» یا «توبتی بودن پاک کردن تخته سیاه» و غیره باشد. قواعد رفتاری را می‌توان به سه دسته تقسیم کرد:

1 قواعد الزامی یا اصولی که بچه‌ها باید رعایت کنند و برای حفظ سلامتی فردی و اجتماعی آنان در نظر گرفته شده‌اند. این قواعد باید صریح بیان شوند و از اجرای درست آن‌ها اطمینان حاصل شود.

2 قواعد خودخواسته که بچه‌ها با نظارت معلم یا والدین برای خودشان تعریف می‌کنند. آن‌ها همین‌طور که به تدریج مسئولیت‌پذیری و انتخاب را فرامی‌گیرند، قادر می‌شوند الزاماتی را در مورد خودشان اعمال کنند و برای خودشان تصمیمات درستی بگیرند. معلمان باید با موقع‌شناسی و ظرافت بچه‌ها را ترغیب به وضع چنین قواعدی برای خودشان کنند.

3 قواعد اختیاری آن‌هایی هستند که والدین و معلم‌ها اصرار دارند بچه‌ها اطاعت کنند، اما بچه‌ها از انجام آن‌ها طفره می‌روند. دلیلش این است که قواعد از صراحت لازم برخوردار نیستند. به‌طور صحیح اعمال نمی‌شوند، اطاعت‌پذیری آن‌ها بررسی نشده یا سرپیچی از آن‌ها عواقب جدی ندارد. چنین قواعدی لاجرم منجر به رنجش، خستگی و حتی خشم می‌شوند و مشکلات رفتاری را دامن می‌زنند. سوءرفتار مکرر دانش‌آموزان در کلاس غالباً از اینجا ناشی می‌شود که معلم قواعد اجباری خود را به

قواعدی اختیاری بدل می‌کند و آن‌گاه از سوءرفتار بچه‌ها متعجب می‌شود.

روش اجرا

● وقتی کلاس جدیدی به شما واگذار می‌شود، یکی دو روز اول به خودتان فرصت دهید تا با مشاهده‌ی وضعیت کلاس درباره‌ی اهداف رفتاری مورد تأکید خود تصمیم بگیرید.

● اهداف رفتاری مورد انتظار خود را در «دفترچه‌ی پایش رفتار» فهرست کنید. بکشید فهرست شما ساده و موارد صریح و شفاف باشند.

● زیر هر هدف رفتاری، فهرستی از مصداق‌های آن را یادداشت کنید. برخی از این اهداف ممکن است در مقررات کلاسی تحقق یابند. اهداف را اولویت‌بندی و زمان لازم برای تأکید بر آن‌ها را مشخص کنید، از یک هفته و یک ترم گرفته تا پایان دوره.

● ممکن است بخواهید دانش‌آموزان روی اهدافی کلی همچون احترام متمرکز شوند. موقع پرداختن به آن‌ها صریح باشید و از ترندهایی همچون بازی و ایفای نقش برای تبیین بهره‌برید.

● در مورد لزوم و دلایل قواعد رفتاری بحث کنید

مثال

معلم: تکالیف تو؟

دانش‌آموز: نیاورده‌ام.

معلم: اما قرارمان این بود که تکالیف شنبه‌ها آماده باشند.

دانش‌آموز: می‌کائیل هم هفته‌ی پیش تکلیف نیاورده بود، ولی بهش اجازه دادید دوشنبه بیاورد! البته نباید فراموش کرد که قواعد باید متناسب با سن بچه‌ها و مربوط به کلاس باشد. برخی قواعد را می‌توان در مورد همه‌ی کلاس‌ها اعمال کرد و برخی را باید مختص کلاس‌های خاصی در نظر گرفت.

● با استفاده از روش بارش مغزی همه‌ی پیشنهادها را فهرست کنید.

● بگذارید خود بچه‌ها پیشنهادها را نامناسب را از فهرست حذف کنند تا به یک فهرست نهایی و اولویت‌بندی شده برسند.

● بسیار مهم است که بچه‌ها را به اداره‌ی جلسه‌ی قانون‌گذاری و ثبت نتایج آن ترغیب کنید. سعی کنید تمام بچه‌ها در وضع این قواعد و عواقب سرپیچی از آن‌ها مشارکت کنند. یادتان باشد مشارکت یعنی ذی‌نفع شدن و ذی‌نفع شدن مسئولیت‌پذیری می‌آورد. برخی قواعد نیز ممکن است بسته به شرایط کلاس و هنگام بروز برخی سوءرفتارها وضع شوند. در این مواقع نباید بچه‌ها را ملامت یا تحقیر کرد، بلکه باید مشکلات و هرج و مرجی را که یک جامعه‌ی بی‌قانون را تهدید می‌کند، شرح داد و لزوم وجود قواعد برای حفظ سلامت جمع را گوشزد کرد.

● اگر بچه‌ها حس کنند قاعده‌ای فقط به نفع شماست، در اجرا با آن مشکل خواهند داشت. اما اگر منافع جمع مطرح باشد، همدلی و مسئولیت‌پذیری بیشتری از خود نشان خواهند داد. یادتان باشد قواعد باید طوری باشند که راحت به خاطر سپرده شوند. بنابراین، سعی کنید ساده، شفاف و با عبارات مثبت بیان شوند. مثلاً به جای اینکه بگوییم «نباید به امکانات کلاس آسیب بزنیم» بهتر است بگوییم «باید امکانات کلاس را سالم نگه داریم» توصیه می‌شود قواعد کلی کلاس چهار تا شش مورد بیشتر نباشند

● دقت کنید که عواقب سرپیچی به یادگیری، مسئولیت‌پذیری و تصحیح خطاها منجر شود. زیرا تنبیه صرف ممکن است موجب رنجش و سخت شدن مدیریت رفتار در بچه‌ها شود.

● در ابتدای هر ترم یا فصل، قواعد و پیامدهای آن‌ها را همراه بچه‌ها بازنگری کنید. فراموش نکنید که قواعد ثابت نیستند و هم‌زمان با رشد بچه‌ها باید تغییر یابند. ■